

พะยูน..หรือ หมูคูด



พะยูนเป็นสัตว์น้ำที่ สุนทรภู่กวีเอกของไทย นำมาใช้เป็นตัวละครหนึ่งในเรื่องพระอภัยมณี นั่นก็คือ นางเงือก ทำไมพะยูนถึงถูกมองเห็นเป็นเช่นนั้น ไม่เพียงแต่สุนทรภู่ที่มีต้นกำเนิดการจินตนาการนางเงือก จากพยูน นักเดินเรือในยุคกลางก็เชื่อว่าพยูนคือ นางเงือกเช่นกัน เนื่องจากแม่พะยูนเวลาให้นมลูกมักจะกอด อยู่กับอกและตั้งฉากกับท้องทะเล ทำให้มองเห็นในระยะไกลคล้ายผู้หญิงอยู่ในน้ำ พะยูนมีชื่อเรียก ในภาษา ยาวีว่า "ปลาดูหยง" ชาวประมงพื้นเมืองมีความเชื่อว่า น้ำตาพะยูนและเขี้ยวพะยูนมีอำนาจในทางทำให้เพศ ตรงข้ามลุ่มหลงคล้ายน้ำมันพราย จนมีกล่าวถึงในบทเพลงพื้นบ้านว่า “ไปไม่รอดแล้วน้องได้ ถูกเหน่น้ำตา ปลาดูหยง” ในแถบจังหวัดจันทบุรี เรียกพะยูนว่า หมูคูด เนื่องจากว่าเวลากินอาหาร พะยูนที่มีลำตัวที่อ้วน เหมือนหมู และจะใช้ปากคุ้ยเวลากินนั่นเอง ชาวบ้านจึงเรียกว่า หมูคูด

พะยูน (Dugong, Sea Cow) เป็นสัตว์ป่าสงวนชนิดหนึ่ง ตามพระราชบัญญัติสัตว์สงวน พุทธศักราช 2535 เป็นสัตว์ป่าสงวนชนิดเดียวที่เป็นสัตว์น้ำ เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่อาศัยอยู่ในทะเลเขต พะยูนถูก ศึกษาทางวิทยาศาสตร์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1776 โดยได้ตัวอย่างต้นแบบจากที่จับได้จากน่านน้ำแหลมกู๊ดโฮบ ถึงฟิลิปปินส์

พะยูนมีรูปร่างคล้ายเมวน้ำขนาดใหญ่ที่อ้วนกลมเตอะตะ ครีบบมีลักษณะคล้ายใบพาย ครีบอกมีเล็บ ขนาดเล็กๆ ซึ่งวิวัฒนาการมาจากขาหน้าใช้สำหรับพยุงตัวและขุดหาอาหาร ไม่มีครีบทหลัง ไม่มีใบหู ตามี ขนาดเล็ก ริมฝีปากมีเส้นขนอยู่โดยรอบ ตัวผู้บางตัวเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นจะมีฟันคู่หนึ่งงอกออกจากปากคล้าย



งาช้าง ใช้สำหรับต่อสู้เพื่อแย่งคู่กับใช้ขุดหาอาหาร ในตัวเมียมีนมอยู่ 2 เต้า ขนาดเท่านิ้วก้อย ยาวประมาณ 2 เซนติเมตร อยู่ถัดลงมาจากรูหู สำหรับเลี้ยงลูกอ่อน มีลำตัวและหางคล้ายโลมา สีสันของลำตัว ด้านหลังเป็นสีเทาดำ หายใจทางปอด จึงต้องหายใจบริเวณผิวน้ำ 1 - 2 นาที อายุ 9 - 10 ปี สามารถสืบพันธุ์ได้ เวลาท้อง 9 - 14 เดือน ปกติมีลูกได้ 1 ตัว ไม่เกิน 2 ตัว แรกเกิดยาว 1 เมตรหนัก 15 - 20 กิโลกรัม ใช้เวลาตั้งท้องประมาณ 1 ปี กินนมและหญ้าทะเลประมาณ 2 - 3 สัปดาห์ หย่านมประมาณ 8 เดือน อายุประมาณ 70 ปี โดยแม่พะยูนจะดูแลลูกไปจนโต ขนาดเมื่อโตเต็มที่ประมาณ 2 เมตร ถึง 3 เมตร น้ำหนักเต็มที่ได้ถึง 300 กิโลกรัม

อาหารของพะยูน ได้แก่ หญ้าทะเล ที่ขึ้นตามแถบชายฝั่งและน้ำตื้น โดยพะยูน มักจะหากินในเวลากลางวัน พฤติกรรมการหากินจะคล้ายกับหมู โดยจะใช้ครีบอกและปากคุนพื้นทรายไถไปเรื่อย ๆ จนบางครั้ง จะเห็นทางยาวตามชายหาด จากพฤติกรรม เช่นนี้ พะยูนจึงได้ชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "หมูน้ำ" หรือ "หมูดุด"



พะยูนพบได้ในทะเลเขตอบอุ่นอย่าง กว้างขวางตั้งแต่ชายฝั่งของทวีปแอฟริกาฝั่งตะวันออก มหาสมุทรอินเดีย ทะเลอันดามัน อ่าวไทย ทะเลจีนใต้ ฟิลิปปินส์ ทะเลเชลิวส เกาะชวา จนถึงโซนโอเชียเนีย โดยปกติแล้วมักจะไม่อาศัยอยู่น้ำที่ขุ่น

สำหรับสถานะของพะยูนในประเทศไทยอยู่ในภาวะวิกฤต เนื่องจากถูกคุกคามอย่างหนักในเรื่อง ถิ่นที่อยู่อาศัย ทำให้พฤติกรรมการหากินเปลี่ยนไปกลายเป็นมักจะหากินเพียงลำพังตัวเดียว ปัจจุบันเหลืออยู่เพียงที่เดียวในประเทศไทย คือ บริเวณหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง เท่านั้น คาดว่ามีเหลืออยู่ประมาณ 100 ตัว และอาจเป็นไปได้ว่ายังมีเหลืออยู่แถบทะเลจังหวัดระยอง แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่มีข้อมูลยืนยันถึงเรื่องนี้ เพียงพอ

แต่ในวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2549 มีชาวประมงจับพะยูนตัวหนึ่งได้ ความยาว 2 เมตร น้ำหนักประมาณ 200 กิโลกรัม ที่อ่าวคุ้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี หลังจากการหายตัวไปนานของพะยูนในแถบนี้ นานถึง 34 ปี โดยพะยูนตัวสุดท้ายที่จับได้ในบริเวณนี้คือเมื่อ ปี พ.ศ. 2515

